

LİBERAL PERSPEKTİF RAPOR

SAYI: 33 • EYLÜL 2023

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU 2023

Burak Bilgehan Özpek

FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION For Freedom.

Türkiye

LIBERAL PERSPEKTİF RAPOR

Sayı: 33 • Eylül 2023

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU 2022

Burak Bilgehan Özpek

© Özgürlük Araştırmaları Derneği, 2023

Bu çalışma, Friedrich Naumann Vakfı Türkiye Ofisi (FNF Türkiye) tarafından desteklenmektedir. Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir Friedrich Naumann Vakfı Türkiye Ofisi (FNF Türkiye) ve Özgürlük Araştırmaları Derneği'nin görüşlerini yansıtmaz.

Özgürlük Araştırmaları Derneği

Çankaya Mah., Atatürk Bul., No: 160 D: 10 Çankaya, Ankara

(312) 213 24 00 www.oad.org.tr info@oad.org.tr

[ozgurlukar](#) [f/](#) [ozgurlukarastirmalari](#)

Tasarım ve Dizgi:
Serbest Kitaplar
serbestkitaplar.com

Burak Bilgehan Özpek

Burak Bilgehan Özpek Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi Bölümü'nden yüksek lisans, Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden doktora derecelerini aldı. Doktora sonrası araştırma projesini King's College Savunma Çalışmaları Bölümü'nde tamamladı. De Facto devletler, çatışma, demokratikleşme, Türk Dış Politikası ve güncel Ortadoğu politikaları üzerine yaptığı araştırmalar Journal of International Relations and Development, International Journal, Iran and the Caucasus, Turkish Studies, Global Governance, Israel Affairs, Middle East Critique ve All Azimuth gibi dergilerde yer aldı. 2017 senesinde Peace Process Between Turkey and the Kurds: Anatomy of a Failure kitabı Routledge tarafından yayımlandı. Ortadoğu politikaları ve araştırma yöntemleri üzerine dersler veren Özpek halen TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	5
1. Yasal Çerçeve.....	7
2. İktisadi Bağımlılık.....	12
3. Kutuplaşma ve Linç.....	16
Sonuç.....	20

GİRİŞ

2015 senesinden beri Türkiye'de Basın Özgürlüğü raporu düzenli olarak yayınlanıyor. Bunun tek istisnası, 2016 senesinde yaşandı. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Olağanüstü Hal ilan edilmiş ve kamusal alan akademik ve entelektüel tartışmalar için tehlikeli bir hal almıştı. Ancak, raporun yazarları yine de topladıkları verilerin heba olmasını istemediler ve Index on Censorship dergisi ile irtibata geçtiler. 2016 yılı Basın Özgürlüğü Raporu'nun özeti niteliğinde bir makaleyi bu dergiye gönderdiler ve yayınlamayı başardılar. Aradan geçen 8 sene içinde Türkiye'de basın özgürlüğüne dair paradigmamızı muhafaza etme eğilimimiz olmadı. Aksine, ortaya çıkan yeni olguları gözlemlemeye ve bunları derinlemesine araştırmaya çalıştık. 2015 senesinde yazdığımız ilk rapor, otokratik bir hükümetin elinde medyanın nasıl can verdiğini verilerle gösteriyordu. Bunu yaparken, Hayek'in iktisadi bağımlılık ile siyasi özgürlükler arasında kurduğu ilişkiye dikkat ettik ve kamu kaynaklarının bağımlı bir medya yaratmadaki rolü üzerinde durduk. Diğer bir ifadeyle; yasal ve keyfi uygulamaların yanı sıra medya üzerinde yükselen hükümet gölgesinin, aslında iktisadi bağımlılık ile desteklendiğini iddia ettik. Bunu söylemekte haklıydık çünkü kamu ile ilişkili şirketlerin reklam politikaları ve Basın İlan Kurumu paylarının keyfi dağılımı hükümet yanlısı medyanın olabildiğince desteklendiği bir sisteme işaret ediyordu. Bu durum ise, iktidar yanlısı medyanın güçlenmesine, ticari medyanın ise adil olmayan koşullarda yarışmasına sebep oluyordu. Raporun ilk yazıldığı sene, muhalefetin ise oldukça güçsüz ve düşük bütçeli yayınlar yapan bir medya gücü vardı. Cumhuriyet Halk Partisi ile yakın ilişkileri olan Halk TV; kendisini finanse etmek için uzun reklam araları veriyor, izleyicilere doğrudan satış yöntemi ile Atatürk logolu çay bardağı, anahtarlık ve bazı kitaplar satmaya çalışıyordu.

2015 senesinde yazdığımız ilk rapor, otokratik bir hükümetin elinde medyanın nasıl can verdiğini verilerle gösteriyordu.

Medyadaki kutuplaştırıcı dilin insanların fikirlerini ifade etmeleri önündeki temel engellerden birisi olduğunu iddia edeceğiz.

15 Temmuz'dan sonra; bünyesinde Hürriyet, Posta, Kanal D ve CNN Türk gibi çok satan çok izlenen ve etki gücü yüksek gazete ve kanalları bulunduran Doğan Medya'nın kamu bankalarından sağlanan krediyle hükümet yanlısı Demirören grubuna geçmesiyle birlikte medyada tartışmasız bir hükümet egemenliği dönemi başladı. Bu durum aslında siyasi kompozisyon ile alakalıydı çünkü 15 Temmuz ile başlayan Olağanüstü Hal dönemi, AKP'nin siyasi hegemonyasını kurduğu ve muhalefete çok az hareket alanı tanıdığı bir süreçti. Yani medyadaki görüntü aslında siyasetin kusursuz bir yansımasıydı. 2017 yılında başkanlık referandumu ile idari sistem değişti ve 2018 senesinde yapılan başkanlık seçimlerini ise Recep Tayyip Erdoğan kazandı. Demokrasi açısından oldukça karanlık ve depresif bir dönem başlamıştı. Muhaliflerdeki ümitsiz ruh halini tersine çeviren gelişme ise hiç kimsenin beklemediği İstanbul seçim galibiyeti oldu. 25 senenin ardından İstanbul Belediyesi, Erdoğan'ın hakimiyetinden çıktı ve ilk başlarda kimsenin şans vermediği Ekrem İmamoğlu belediye başkanı seçildi. Bunlarla birlikte, 11 büyükşehir belediyesi muhalefetin eline geçti. Belediye başkanları, kağıt üstünde CHP logosu ile seçime girseler de, bu başarıda 2017 yılında kurulan İYİ Parti'nin aktif desteğinin ve Halkların Demokratik Partisi'nin kritik illerde aday çıkarmama kararının etkili olduğunu söylemek gerekir.

Bu tarihten itibaren işler Erdoğan için iyi gitmemeye başladı. Önce pandemi süreci, ardından yanlış ekonomi politikasının piyasaları istikrarsızlaştırması ve enflasyonu patlatması ve en sonunda da 2023 yılının Şubat ayında yaşanan deprem felaketi iktidarın değişme ihtimalini iyice arttırdı. Siyasetin dengelenmesi elbette medyaya da yansdı ve 2019 senesinde yapılan yerel seçimlerden sonra muhalefet medyaya yatırım yapmaya başladı. Bununla birlikte; 2022 senesinin Şubat ayında kurulan ve bütün muhalefeti bir araya getirmeyi amaçlayan Altılı Masa ile birlikte, masaya oturan bütün gruplar kendi medyalarını ortak bir amaç için seferber etmeye başladılar. Böylece; 2023 başkanlık ve parlamento seçimleri öncesi muhalefet, o zamana kadar sahip olmadığı kadar etkili bir medya gücüne erişti.

Ne var ki; gerek muhalefetin başkan adayını belirleme sürecinde gerekse kampanya döneminde muhalefet medyasının ülkedeki kutuplaşma atmosferini derinleştirdiği, mali bağımsızlığını yitirdiği ve CHP Genel Merkezi ile bağımlı, bağlantılı bir şekilde ilerlediği gözlemlendi. Aslında, son iki senedir, bu olgudan raporlarımızda bahsetmiş ve gidişatın hayırlı olmadığını iddia etmiştik. Bu konu, seçimlerin kaybedilmesiyle birlikte tartışılmaya başlandı. Dolayısıyla, bu senenin raporunda, basın özgürlüğüne saygı

duymayan ve ticari medyayı aşama aşama tekelleştiren, siyasi bir aparata dönüştüren AKP örneği kadar benzer bir patikayı takip eden CHP'ye ve CHP'nin kontrol ettiği yerel iktidarlara, yani belediyelere de odaklanacağız. Geline nokta, Türkiye'de basın özgürlüğünün altını oyan Erdoğan mı yoksa kutuplaşmanın kendisi mi sorusu anlamlı bir sorudur.

Elbette ki, siyasi iktidarı elinde bulundurduğu için yasal kısıtlamaların müsebbibi Erdoğan hükümetidir. Cezai yaptırıma maruz kalan gazetecilerden, yayın yasaklarından, içeriklere yapılan müdahalelerden Erdoğan hükümeti sorumludur. Ancak yaklaşık 8 senedir, basın özgürlüğünü sadece yasal çerçeveden değerlendirmiyoruz. Buna ek olarak, iktisadi bağımlılık da bizim için otoriterliği perçinleyen bir durum. İktisadi bağımlılık konusunu hem iktidar hem muhalefet açısından ele alacağız. Son olarak da medyadaki kutuplaştırıcı dilin insanların fikirlerini ifade etmeleri önündeki temel engellerden birisi olduğunu iddia edeceğiz.

1. YASAL ÇERÇEVE

Basın üzerinde, mevcut yasaların ve kurumların gücünü kullanarak baskı kurma eğilimi AKP hükümetleri döneminde istikrarlı şekilde devam etmektedir. Ne var ki, önceki raporlarda da değinildiği gibi, yasalar ve kurumların yaptırım pratiği sistemli bir şekilde gerçekleşmemekte, dönemsel siyasi ihtiyaçlara ve anlık kamuoyu tepkisine göre ortaya çıkmaktadır. Bunun örnekleri ilerleyen sayfalarda ele alınacaktır.

MLSA'nın verilerine göre 27 Haziran 2023 itibariyle cezaevlerinde toplam 37 gazeteci bulunmaktadır. Geçtiğimiz sene bu rakam MLSA verilerine göre 59 idi. Türkiye Gazeteciler Sendikası'na göre ise, 15 Ağustos 2023 tarihi itibariyle geçtiğimiz sene ağırlıklı olarak Kürt medyasına bağlı gazeteciler cezaevine gönderilmiştir. Bunlar arasında Mezopotamya Haber Ajansı'na bağlı üç gazeteci, Yeni Yaşam Gazetesi'ne bağlı bir gazeteci vardır.¹ Geride bıraktığımız yıl yaşanan gazeteci tutuklamaları arasında en göze çarpanı ise TELE 1 televizyonu genel yayın yönetmeni Merdan Yanardağ olmuştur. Yanardağ, kamuoyunun yakından tanıdığı bir gazetecidir ve özellikle muhalefetin başkan adayı belirleme sürecinde Kemal Kılıçdaroğlu'na verdiği abartılı destek ile öne çıkmıştır. Öyle ki Yanardağ, Kılıçdaroğlu adaylığına karşı çıkanları 5'li Çete tarafından finanse edilmekle suçlamış ve 3 Mart 2023 günü İYİ Parti

Geride bıraktığımız yıl yaşanan gazeteci tutuklamaları arasında en göze çarpanı ise TELE 1 televizyonu genel yayın yönetmeni Merdan Yanardağ olmuştur.

¹ https://www.mlsaturkey.com/tr/cezaevindeki-gazeteciler-ve-medya-calisanlari?__cf_chl_tk=OVQDao2iiyML0xadcFMXerYz3usoj1JCh8ucMqS-V95I-1692619798-0-gaNycGzNCdA

lideri Meral Akşener'in masadan ayrılmasıyla birlikte agresif ve partizan bir yayın politikası izlemişti. Bunun bariz örneği, Erdoğan kabinesinin İç İşleri Bakanı Süleyman Soylu'nun Akşener hakkındaki sözlerini ekrana taşıması olmuştu. Dolayısıyla; Yanardağ sadece hükümetin değil, aynı zamanda muhalefetteki birçok grubun da tepkisiyle karşılaştı. Seçimlerin kaybedilmesiyle birlikte, bir sosyal medya kullanıcısı Yanardağ'ın katıldığı bir televizyon programında yaptığı yorumdan bir kesiti takipçileriyle paylaştı. Yanardağ, terör örgütü PKK'nın İmralı Cezaevi'ndeki lideri Abdullah Öcalan'a keyfi bir tecrit uygulandığını söylüyor ve bu tutumu eleştiriyordu. Seçim sürecinde Yanardağ'a karşı öfkeli olan özellikle İYİ Parti tabanı ve partinin etkili isimleri Yanardağ'a tepki gösterdiler. Muhalefeti terör örgütleri ile özdeşleştirme konusunda oldukça hevesli olan iktidar ise yükselen tepkilere Yanardağ'ı tutuklayarak cevap verdi. Yanardağ, ana akım muhalefet medyasından tutuklanan ilk genel yayın yönetmeni oldu.

Bu raporun yazıldığı tarihlerde; Cumhuriyet gazetesi yazarı Barış Pehlivan, 15 Ağustos günü yeniden cezaevine girmek durumunda kaldı. Pehlivan daha önce, Libya'da şehit olan MİT mensubunun kimlik bilgilerini ifşa ettiği için hakkında 3 yıl 9 ay hapis cezasına çarptırılmış ancak Covid pandemisi nedeniyle denetimli serbestlik uygulaması çerçevesinde özgürlüğüne kavuşmuştu. Ne var ki; Pehlivan'a Mart ayında yazdığı bir köşe yazısı sebebiyle dava açıldı ve mahkeme, denetimli serbestlik şartlarının ortadan kalktığını belirterek Pehlivan'ın yeniden cezaevine gönderilmesi gerektiği hükmünü verdi. Benzer durumdaki birçok suçlu Temmuz ayında çıkan bir yasa kapsamında serbest kalırken, aynı yasa Pehlivan'a uygulanmadı ve Pehlivan cezasını çekmek için hapisaneye girdi.

Öte yandan, geride bıraktığımız sene yasal yollardan bir basın kuruluşunun yayın hayatına son verildiği gözlemlenmemiştir. Ancak ülkede yaşanan mali kriz, birçok ulusal ve yerel ölçekte gazetenin ya kağıt baskıya son verip dijital mecralara kaymasını ya da kapanmasını beraberinde getirmiştir. Türk basınının önde gelen köklü gazetelerinden birisi olan ve Demirören Medya Grubu'nun bünyesinde faaliyet gösteren Milliyet gazetesinin, kayıt baskıya son vereceği haberleri Haziran ayı içinde haberlere yansımıştır. Ancak gazete şu ana kadar bu doğrultuda bir adım atmamış ve Haziran ayında çıkan haberleri de yalanlamamıştır. Dramatik bir gelişme de, 105 yıldır yayın hayatına devam eden ve Kurtuluş Savaşı yıllarının sembol yayın organlarından birisi olan Yeni Adana gazetesinin kapanması olmuştur. Gazete, yayın haya-

tına maddi sebeplerden dolayı son verdiğini açıklamıştır.² Yine de kapanan gazete sayısı, mevcut ekonomik kriz ortamı düşünüldüğünde beklenenin altında kalmıştır. Bunun sebebi muhtemelen 2023 yılının Mayıs ayında yapılan seçimlerdir. Seçimler, bütün illerde yerel siyasetçilerin ve ulusal çapta siyasi partilerin reklam kampanyaları için ciddi miktarda para harcadığı bir dönemdir. Dolayısıyla, irili ufaklı birçok medya kuruluşu bu reklam pastasından aldıkları pay ile hayatlarını sürdürmüş olabilirler.

Bununla birlikte, yayın kuruluşlarına verilen idari para cezaları ve yayın durdurma kararları can acıtıcı olmaya devam etmiş ve televizyon kanallarını önemli ölçüde maddi kayba uğratmıştır. Alınan keyfi kararların altında Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun imzası vardır. 19 Ekim 2022 tarihinde Tele 1, TİP Milletvekili Serra Kadıgil'in Diyanet İşleri Başkanlığı aleyhine sarf ettiği sözler gerekçe gösterilerek 3 gün yayın durdurma cezasına maruz kalmıştır. Benzer bir eylemin Şubat ayına kadar tekrar etmesi durumunda ise kanalın lisansının iptal edileceği açıklanmıştır. 2023 senesinin Şubat ayında yaşanan depremden sonra ise Tele 1'in bazı programları Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığına tehdit olarak gösterilmiş, 18 Dakika isimli programa 5 kez yayın durdurma kararı verilmiş ve üst sınırdan idari para cezası uygulanmıştır. Benzer şekilde, Forum isimli programa da ceza kesilmiş ve üst sınırdan idari para cezası uygulanmıştır. Son olarak, Tele1 genel yayın yönetmeni Merdan Yanardağ'ın PKK lideri Abdullah Öcalan'a tecrit uygulanmasını eleştiren sözleri gerekçe gösterilerek 7 gün boyunca bütün kanala yayın durdurma cezası ve idari para cezası verildi. 6 ay içinde benzer bir eylemde bulunması durumunda ise Tele 1'in lisansının tamamen iptal edilmesi mümkün olacak.

RTÜK'ün hedefindeki bir başka kurum ise Halk TV olmuştur. Depremin ardından TİP milletvekili Ahmet Şık'ın sözlerini ekranlarına taşıyan Halk TV'ye 5 kez program durdurma ve ilaveten idari para cezası vermiştir. Seçimlerden sonra ise Zafer Partisi lideri Ümit Özdağ'ın Suriyeli seçmenleri eleştiren sözleri nedeniyle Halk TV'ye idari para cezası vermiştir. Benzer idari para cezalarından Fox TV ve Flash TV de nasiplerini almışlardır.

CHP kontenjanından RTÜK üyesi olan İlhan Taşçı'nın 2023 yılının Ocak ayında, "RTÜK 2022 Karnesi" başlıklı bir dosya hazırlamıştır. Buna göre, 2022 yılında RTÜK'ün kanallara verdiği cezaların sayısı şu şekildedir;

² <https://www.karar.com/guncel-haberler/turkiyenin-en-eski-gazetesi-kapan-di-105-yildir-yayimlaniyordu-1773684>

Muhafif yayın politikasına sahip kanallar 2022 yılında RTÜK tarafından 53 kez cezalandırılırken, iktidara yakın medya kurumları için bu rakam sadece 5 olmuştur.

Halk TV	: 23	TGRT	: 2
Tele 1	: 16	Beyaz TV	: 2
KRT TV	: 6	ATV	: 1
Fox TV	: 4	A Haber	: 0
Flash TV	: 4	Ülke TV	: 0
		Kanal 7	: 0
		TV Net	: 0
		TV 24	: 0

Görüldüğü üzere; muhalif yayın politikasına sahip kanallar 2022 yılında RTÜK tarafından 53 kez cezalandırılırken, iktidara yakın medya kurumları için bu rakam sadece 5 olmuştur.

Öte yandan, televizyon kanallarına verilen idari para cezalarının miktarında da büyük bir dengesizlik vardır. Muhalefet medyası olarak bilinen, Halk Tv, Tele1, KRT ve Flash TV'ye verilen cezaların toplam tutarı 17 milyon 335 bin TL olurken, TGRT, Beyaz TV ve ATV'ye uygulanan para cezasının toplam tutarı 1 milyon 674 bin TL olmuştur.³

RTÜK'ün geçtiğimiz sene özgürlükler açısından tehdit sayılabilecek tutumu geleneksel medyanın dışına taşmış ve dijital platformlara uzanmıştır. Özellikle hükümetin son yıllarda öne çıkardığı LGBT karşıtı söylem RTÜK tarafından koşulsuz şekilde kabullenilmiş ve LGBT propagandası yaptıkları gerekçesiyle Netflix, Disney+, Amazon Prime, Mubi, Blu TV ve Bein platformlarına en üst sınırdan idari para cezası verilmiştir. RTÜK, Netflix'te yayınlanan "Anne" isimli yapıma ceza verirken "Filmde cinsiyetin, cinselliğin ve ilişkilerin sınırlarının tanınmaması, cinsiyet temelli alternatif ideal bir dünya kurgulanması, evrensel aile formunun değiştirilmesi, yoğun müstehcenlik içeren sahnelerin detaylı bir şekilde gösterilmesi ve tüm bunların normalleştirilmesi ve hatta 'sağlıklı' olarak tanımlanması, ailenin korunması ilkesine aykırı olarak değerlendirilmiştir" ifadesini kullanmıştır. Benzer şekilde RTÜK, Disney+'ta yayımlanan "Love, Victor" dizisi için "toplumu rahatsız edici ve ahlaka aykırı davranışlar" gerekçesiyle üst sınırdan idari para cezası kararı aldı. Amazon Prime'da yayınlanan "Modern Love" isimli

³ <https://bianet.org/1/10/272226-rtuk-un-2022-karnesi-5-kanala-17-milyon-335-bin-lira-ceza>

yapım ise “toplumun manevi değerleri ve ailenin korunması” ilkesine aykırı diyaloglar içerdiğinden dolayı üst sınırdan idari para cezasına çarptırıldı.⁴

Geçtiğimiz sene, web siteleri ve sosyal medya platformları da yasal yollarla etkin şekilde denetlendi ve sınırlandırıldı. Burada, haber içeriklerine getirilen erişim yasakları özellikle dikkat çekmektedir. Free Web Türkiye web sitesine göre, sadece 2023 Haziran ve Temmuz aylarında erişime engellenen içerik sayısı 1295'tir. Erişime engellenen içerikler incelendiğinde özellikle AKP üyesi siyasetçiler, onların akrabaları, bürokratlar, borsa manipülatörleri ve dini yapılanmalarla ilgili haberler öne çıkmaktadır.⁵ Özellikle, Reuters'in Bilal Erdoğan ile ilgili haberine getirilen erişim yasağı bu dönemde en çok konuşulan konularından birisi oldu. İfade Özgürlüğü Derneği; Aralık 2022 itibarıyla Türkiye'de 712.558 alan adının, 150.000 URL'nin ve 55.500 tweet erişime engellendiğini duyurmuştur.⁶

Ne var ki bu sayı, özellikle Şubat ayında yaşanan deprem faciasıyla birlikte arttı. Depremle birlikte, milyonlarca insan sosyal medya platformları üzerinden seferber oldu ve devasa yardım kampanyaları düzenlemeyi başardı. Bununla birlikte, birçok insan hükümete yönelik öfkeli tweetler attı. Bunun yanı sıra bölgeden haber veren hesaplar, felaketin boyutunu ve hükümet kurumlarının aciziyetini gözler önüne seren paylaşımlarda bulundular. Bu haberler büyük bir hızla bütün topluma yayıldı. Bunun üzerine yardım koordinasyonu açısından hayati rol oynayan Twitter'a erişim, 8 Şubat günü yaklaşık 9 saat boyunca zorlaştırıldı ve kullanıcılar ancak VPN kullanarak bu siteye girebildiler. Öte yandan, ülkenin en büyük dijital forumlarından birisi olan ve hükümet performansını açık şekilde hedef alan mesajları yayınlayan Ekşisözlük isimli siteye ise erişim tamamen engellendi. Deprem günlerinde, Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği'nin kararıyla 340 internet adresi erişime kapatılmıştır. Bunlar arasında Evrensel gazetesinin Youtube hesabı da vardır.⁷ Erişim yasaklarının ve engellemelerin bu kadar hızlı ve kolay getirilmesinde elbette ki, 2022 senesinde yürürlüğe giren ve kamuoyunda Dezenformas-

Erişime engellenen içerikler incelendiğinde özellikle AKP üyesi siyasetçiler, onların akrabaları, bürokratlar, borsa manipülatörleri ve dini yapılanmalarla ilgili haberler öne çıkmaktadır.

4 <https://www.yenisafak.com/gundem/rtuk-lgbt-sapkinligina-gecit-vermedi-ahlaksiz-yayinlara-ust-sinirdan-idari-para-cezasi-4548251>

5 <https://www.freewebturkey.com/index.php/categories/newsberg/haberler/haziran-ayinda-582-icerik-erisime-engellendi> ; <https://www.freewebturkey.com/index.php/categories/newsberg/haberler/haziran-ayinda-en-az-713-icerik-erisime-engellendi-erdogan-zirveyi-kimseye-kaptirmadi>

6 <https://ifade.org.tr/yayinlar/rapor-kitap-calismalari/>

7 <https://www.voaturkce.com/a/yasaklarla-deprem-haberciligini-engelleme-hamlesi-mi-basladi/6975517.html>

Kamu kaynakları tarafından desteklenen medyanın aslında hükümete bağlı bir propaganda makinesi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

yon Yasası olarak bilinen yasanın etkisi yadsınamaz. Zira bu yasa ile İletişim Başkanlığı, RTÜK ve BTK gibi kurumların yetkileri arttırılmıştır.

2022 ve 2013 senesine dair Twitter Transparency raporları henüz yayınlanmadığı için raporumuza bu verileri ekleyemiyoruz. Ancak bu platformun geçtiğimiz sene Elon Musk tarafından satın alınmasıyla birlikte, şirketten ayrılan kurucu ve eski CEO Jack Dorsey yaptığı açıklama ile Türk hükümetiyle ilişkilerini ortaya dökmüştür. Dorsey, “Türkiye’den de çok sayıda talep aldık. Türkiye’deki mahkemelerde mücadele verdik. Genellikle de kazandık. Ama sürekli bizi kapatmakla tehdit ettiler” demiş ve genel atmosfer hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayacak bir görüş ileri sürmüştür.⁸

2. İKTİSADİ BAĞIMLILIK

Geçtiğimiz yıllarda yayınlanan raporların öne çıkan tarafı, medya özgürlüğü ile iktisadi bağımlılık arasında kurduğumuz ilişkiydi. Bu noktada, özellikle Hayek’ten mülhem şekilde siyasi özgürlüklerin iktisadi olarak bağımsız şekilde hayatta kalamayan veya refahlarını arttıramayan bireyler tarafından kullanılmayacağını iddia ediyoruz. Medya için konuşmak gerekirse, kamu kaynakları tarafından desteklenen medyanın aslında hükümete bağlı bir propaganda makinesi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Burada bizim için basın özgürlüğünün teminatı medyanın ticarileşmesi ve serbest piyasa koşulları içinde sadece müşterilerine karşı sorumlu olmasıdır. Müşterilerin yerini kamu kaynaklarının yani siyasi iktidarların aldığı durumlarda ise, firmaların sadakatleri ve sorumlulukları artık müşterilerine karşı değildir. Onlar, kendilerini mali olarak destekleyen aktörlerin çıkarını gözetmekle yükümlü hale gelirler.

Türkiye bağlamında ise mali kaynakların kimin elinde toplandığı sorusu siyasi dengelerle çok ilişkilidir. Mesela 2015-2019 arası dönemde, siyasette bir denge yoktu ve AKP’nin hegemonik pozisyonundan bahsetmek mümkündü. Dolayısıyla, medyanın büyük ölçüde hükümet kontrolünde olduğunu iddia etmiştik. Özellikle Doğan Medya Grubu’nun hükümete yakın Demirören ailesine, bir kamu bankası olan Ziraat Bankası kredileriyle devredilmesi ortada ticari bir medya bırakmamıştı. 7 Haziran 2015 sonrası PKK ile, 15 Temmuz 2016 sonrası ise Fetullahçı yapılanma ile sürdürülen mücadele ise Olağanüstü Hal uygulaması ile birleşince ortaya muhalefetin oldukça sessizleştiği bir dönem çıkartmıştı. Ancak bu tablo 2019 yerel

⁸ <https://www.freewebsiteurkey.com/index.php/categories/newsberg/haberler/eski-twitter-ceosu-dorsey-turkiyede-surekli-kapatilmakla-tehdit-ediliyoruz>

seçimlerinin, özellikle metropol şehirlerde, muhalefet adayları tarafından kazanılmasıyla değişti. Türkiye siyaseti hem bu yerel iktidar alanlarının muhalefete geçmesiyle hem de Erdoğan'ın ekonomi ve doğal afet yönetimlerindeki zafiyetlerinden dolayı düşen popülaritesi sayesinde bir dengeye kavuşmuştur. Böylece muhalefet, hem kendi medyasını oluşturabilecek kaynaklara kavuşmuş hem de Erdoğan'ı mağlup edebilmek için geniş bir koalisyon kurmuştur. Bu koalisyonun her üyesi, kendi medyasını muhalif medya sisteminin içine sokmuş ve ortak bir siyasal söylem üretmeyi başarmışlardır. Dolayısıyla, bu bölümde hem iktidar medya hem de muhalefet medya ilişkilerinin mali boyutunu inceleyeceğiz.

Önceki senelerde yazdığımız raporlar şüphe bırakmayacak şekilde; Basın İlan Kurumu kaynaklarının, kamu bankalarının ve kamunun bir şekilde ortak olduğu işletmelerin reklam harcamalarının siyasi bir tercih ile hükümet yanlısı medya kuruluşlarına aktarıldığını göstermiştik. Bu durumun seçim döneminde de devam ettiğini düşünüyoruz. 2022-2023 dönemine dair medyaya ve açık kaynaklara yansıyan herhangi bir veriye ulaşamadık. Ancak hükümetin, "Türkiye Yüzyılı" kampanyası kapsamında yandaş gazetelere verdiği desteğin bu dönemde dikkat çektiğini söylemek gerekir. Mesela Yeni Şafak gazetesi 3 Ocak 2023 tarihinde, her biri hükümet propagandası içeren 4 ayrı ek ile baskı yaptı ve bu ilavelerde Vakıfbank, Ziraat Bankası, Türk Hava Yolları ve Vakıf Katılım gibi kamu iştiraki olan kurumların reklamları yayınlandı. Yani hükümet propagandası bizzat kamu kaynakları ile finanse edildi. Ne var ki, veri temininde yaşanan sorun zaten başlı başına basın sektörünün şeffaf işlemeyen bir yapısı olduğunu gösteriyor.

Bu raporda; veri sıkıntısını aşmak için ve iktidar ile muhalefet arasında bir mukayese yapabilmek amacıyla, hükümet yanlısı gazetelerin kamu kaynaklarından aldığı payı geride bıraktığımız 2 yılın ortalamasını hesaplayarak göstermeyi tercih ettik. Bunu yaparken de; aleni şekilde hükümet yanlısı bir yayın politikası izleyen A Haber'in Halkbank, Ziraat Bankası ve Vakıfbank gibi kamu bankalarından aldığı 2021 ve 2022 yıllarına ait reklam saniyesinin ortalamasını, nispeten daha bağımsız bir yayın politikası izleyen Habertürk ile kıyasladık. Her iki kanalın da haber kanalı olmasına dikkat ettik

	Halkbank	Ziraat Bankası	Vakıfbank
A Haber	68.941	86.636	79.046
Habertürk	480	0	0

Yani hükümet propagandası bizzat kamu kaynakları ile finanse edildi.

Bu bariz eşitsizliğin elimizde veri olmasa da, seçim döneminde de devam ettiğini söylemekte bir beis yoktur. Hatta seçim döneminde hükümet yanlısı kanallara tahsis edilen bütçenin artmış olması da muhtemeldir. Özellikle deprem felaketi sonrası, hükümet oldukça etkili bir medya stratejisi izlemiştir. Bu strateji, Daktilo1984 ile Atlas Foundation işbirliği ile yapılan projede incelenmiştir.⁹ Buna göre, depremi ilahi bir takdir olarak karşılamak ve kadercilik propagandası ile hükümetin failliyi gizlenmeye çalışılmış ve kurumların zafiyetleri depremin ve yıkımın büyüklüğünün arkasına gizlenmiştir. Bununla birlikte, komplo teorileri ve muhalefet partilerinin eleştirilerini acıların üzerinden siyaset yapmak olarak niteleyen görüşler de hükümet yanlısı medyada sıkça yer almıştır. Bu dönemde hükümet, güçlü ve icracı olduğunu göstermek için birçok televizyonun ortak yayına geçtiği bir bağış kampanyası düzenlemiş ve 100 milyar TL'nin üzerinde bağış toplayarak kudretini halka göstermeye çalışmıştır. Yani medya, özellikle deprem sonrası ve seçim öncesi süreçte hayati rol oynamıştır.

Öte yandan, 2019 sonrası dönemde dikkat çeken bir gelişme yaşanmış ve muhalefet medyası oldukça güçlenmiştir. Daha önceki seçim dönemlerinde, muhalefet adayları kampanyalarını neredeyse medya desteği olmadan sürdürüyorlardı. Muhalif televizyon kanallarının amiral gemisi olarak kabul edeceğimiz Halk TV, önceki yıllarda yayın hayatına devam etmek için telemarketing dediğimiz bir yöntemle başvuruyor ve üzerinde Atatürk resmi olan kupa, anahtarlık ve kalem gibi eşyalar satıyordu. Ancak bu durum son yıllarda oldukça değişti. Halk TV modern stüdyolarda yayın yapan ve bir dönem ana akımda çalışan popüler gazeteciler ile çalışan bir kanal haline geldi. Bununla birlikte, Tele1 ve KRT gibi kanallar da muhalefet saflarında belirdiler. Alt kültür gruplarına yaptığı yayınlarla tanınan Flash TV'nin el değiştirmesiyle bu kanalda muhalif çizgide yayın yapmaya başladı. Bununla birlikte, Altılı Masa olarak bilinen ve muhalefette oluşturulan koalisyonun üyeleri de medya güçlerini seferber ettiler. 2023 senesine gelindiğinde, muhalefetin başkan adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nu destekleyen partilere yakın medya grupları önemli bir güç oluşturmaya başladı.

Cumhuriyet gazetesi, Birgün gazetesi, Karar gazetesi, Milli gazete, Yeniçağ gazetesi, Halk TV, Flash TV, Tele1, KRT, TV 5 gibi medya organları muhalefetin medyasını oluşturdular. Bunlara ilaveten PolitikYol, Serbestiyet ve Gerçek Gündem gibi haber-yorum siteleri; Karar TV, Medyascope, Daktilo1984 gibi YouTube kanalları da muhalefet saflarında yer aldılar. Sözü

⁹ <https://daktilo1984.com/d84intelligence/kriz-anlarinda-medya-manipulasyonu/>

özü, 2015 yılından bu yana AKP lehine bozulan siyasi denge değiştikçe medyada bir dengeye oturdu. Ancak burada sorunlu olan nokta, hala ticari bir medyanın olmamasıydı.

Mayıs seçimlerinin kaybedilmesiyle birlikte pandoranın kutusu açıldı. CHP'nin Halk TV ile yaptığı protokolü iptal etmesiyle birlikte kamuoyu, bu partiden Halk TV'ye grup konuşmalarını yayınlaması karşılığı para transferi yapıldığını öğrendi. Bu aslında şaibeli bir mali ilişkiye işaret ediyordu. Çünkü ana muhalefet partisinin grup konuşmasını yayınlamak bir istisna değildir ve muhalif bir televizyon kanalının asli vazifesidir. Tartışmaların sürdüğü günlerde Halk TV Genel Yayın Yönetmeni Cafer Mahiroğlu, CHP Genel Başkan Yardımcısı Eren Erdem'i hedef aldı ve bir trol ordusu kurmaya çalıştığını söyledi. Mahiroğlu, Eren Erdem'in Youtuber olarak bilinen internet yayıncılarına aylık 150 bin TL ödeme yaptığını söyledi.¹⁰ Bu dönemde en çok konuşulan konulardan birisi, CHP'nin medya için ayırdığı 367 milyon TL tutarındaki reklam bütçesi oldu. Medyascope ve Gazete Duvar, bu bütçeden çok cüzi bir pay aldıklarını beyan ettiler. Ancak bu kaynağın dağıtımı şeffaf olmadı ve geriye kalan devasa miktarın hangi gazetecilere ve kurumlara dağıtıldığı hala netlik kazanmadı.

Durumu dramatik kılan, muhalefetin aday belirleme sürecinde CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun aday olabilmesi için yürütülen medya kampanyası oldu. Kılıçdaroğlu, son ana kadar başkan adaylığını ilan etmedi ve adayın önemsiz olduğunu iddia etti. Ancak muhalefet medyası; Kılıçdaroğlu adaylığının tüm kesimler tarafından kabul edildiğini içeren haberleri bu süreçte yaydılar ve bu adaylığa karşı çıkanları, AKP'ye hizmet etmekle veya 5'li Çete olarak bilinen ve kamu ihalelerinden en fazla pay alan müteahhitlik firmalarının adamı olmakla itham edildiler. Seçim gününe kadar muhalefet medyasında seçimlerin kaybedilebileceğine dair hiçbir ihtimal konuşulmadı ve Kılıçdaroğlu adaylığının zafere giden en güvenli yol olduğu vurgulandı. Daha önce de belirtildiği gibi, Kılıçdaroğlu adaylık süreci aslında sancılı oldu ve özellikle İYİ Parti tarafından temsil edilen muhalefetteki sağ seçmen bu adaylığı benimsemedi. Bu noktada muhalefet medyası Kılıçdaroğlu adaylığı için hayatın olağan akışına ters bir efor sarf etti. 3 Mart 2023 günü İYİ Parti lideri Akşener'in Altılı Masa'yı terk etmesi ve Kılıçdaroğlu adaylığını onaylamadığını söylemesinin hemen ardından yukarıda bahsi geçen yayın organlarının tamamı sert bir şekilde tepki ver-

¹⁰ <https://www.sabah.com.tr/galeri/gundem/halk-tvnin-sahibi-cafer-mahiroglundan-eren-erdeme-sok-suclama-youtuberlara-150-bin-tl-oduyor>

Türkiye’de ticari bir medya ortaya çıkmadıkça, gazeteciler siyasetin uzantısı olmaya devam edeceklerdir.

diler ve Akşener’in Erdoğan ile anlaşmış olduğunu, derin devletin adamı olduğunu iddia eden konuklara ve yorumlara yer verdiler. Akşener’in masaya dönmesi ve Kılıçdaroğlu’nu onaylamasıyla birlikte bu kampanya bıçak gibi kesildi. Yıllarca, AKP hükümetlerinde şahit olduğumuz meşruluğun kaynağı olarak Erdoğan’ı kabul etme olgusu muhalefet medyası tarafından aynen benimsendi ve Kılıçdaroğlu’na uyarlandı. Kamuoyu ise bu durumun şaibeli şekilde ilerleyen mali ilişkiler sonucu ortaya çıktığını ve CHP genel merkezi tarafından örgütlendiğini ancak seçimlerden sonra öğrenebildi.

İktisadi bağımlılık kriterimizi merkezi bütçeyi elinde bulunduran hükümet ile yerel iktidarları, yani belediyeleri elinde bulunduran muhalefeti birbirinden ayırmadan ele aldık. Günün sonunda muhalefet medyası belki çok sesliliğe hizmet etmiştir ama ticari bir medya olarak bağımsız şekilde hareket ettiklerini söylemek çok zordur. Seçimleri muhalefetin kazanması durumunda Erdoğan’ın kurduğu sistemin aynısının farklı aktörlerle, farklı gazetecilerle ve farklı patronlarla olduğu gibi devam edeceğini söylemekte de bir sakınca yoktur. Türkiye’de ticari bir medya ortaya çıkmadıkça, gazeteciler siyasetin uzantısı olmaya devam edeceklerdir ve medya kurumları yaşamak için müşterileri yerine siyasi güç odaklarına yaslanacaktır.

3. KUTUPLAŞMA VE LİNÇ

Yıllardır Türkiye’de bir kutuplaşma ortamından bahsedilir. Ancak kutuplaşmanın, 2023 seçimleri öncesi zirve yaptığını söylemek gerekir. Bunun sebebi, daha önce de bahsedildiği gibi, muhalefetin siyasi ve ekonomik açıdan güçlenerek yükselişe geçmesi; iktidarın ise popülaritesinin tederici olarak düşmesi bir değişim ihtimalini beraberinde getirmiş, siyasi ve toplumsal atmosfer gittikçe sertleşmiştir. Bu durumun medyaya yansımaları, muhalefetin de güçlü bir medyaya sahip olması şeklinde tezahür etmiştir. Buna ilaveten, sosyal medya platformları da özellikle muhalefetin seçimi kazanacağına inanan coşkulu kullanıcılarla doluydu. Daha önceki seçimlerden farklı olarak muhalifler için seçim süreci, sonucu belli olmayan heyecanlı bir rekabetten çok hali hazırda kazanıldığı düşünülen bir seçim için geri sayım özelliği taşıyordu. Öte yandan, hükümet medyası bir yandan HDP’nin Kılıçdaroğlu’na verdiği destek üzerinden bir propaganda yaparken diğer yandan ulusal grubu projelerine yapılan yatırımları ön plana çıkarttı. Bu süreçte, PKK sözcüsü Duran Kalkan’ın Altılı Masa’ya destek veren mülakatları hükümet medyası tarafından muhalefeti kriminalleştir-

mek için neredeyse her haber bülteninde kullanıldı. Savunma Sanayi, yerli otomobil, hızlı tren, otoyol ve köprü reklamları ise eksik olmadı.

Kutuplaşmanın en temel özelliği tarafların birbirlerini şeytanlaştırmaları oldu. Yani adaylar, seçmenin neyi arzu ettiğinden çok neyi arzu etmediğini vurgulamakla daha çok meşgul oldular. Bu yüzden hükümet, muhalefeti PKK ile özdeşleştirdi ve sağ seçmenin gözünde onu marjinal kılacak söylemlerde bulundu. Geride bıraktığımız 5 sene içerisinde çok kötü bir yönetim performansı gösteren Erdoğan için muhalefete karşı seçimi kazanmanın yolu, yönetim değişiminin yaratabileceği travmaları tetiklemek oldu ve özellikle kararsız seçmeni bu tip söylemlerle korkutmayı amaçladı. Öte yandan, muhalif tabanın gözünde çok popüler bir aday olmayan ve muhalefetin tüm unsurlarını heyecan içinde sandığa götürme stresi yaşayan Kılıçdaroğlu ise, Erdoğan'ın mutlak kötü olduğunu ve asıl amacın ondan kurtulmak olduğunu sıklıkla vurguladı.

Kutuplaşmanın yarattığı en büyük problem ise, kutupların kendi içindeki eleştiri kültürünü yok etmesi ve eleştirenleri karşı tarafın ajandasına hizmet etmekle, yani ihanetle suçlayabilmesidir. Bu yüzden gerek Kılıçdaroğlu gerekse Altılı Masa'yı eleştiren kişilerin hızlı bir şekilde linç edildiğini gördük. Altılı Masa'nın müzakere ilkelerini çiğnediği gerekçesiyle masadan ayrılan Meral Akşener, sosyal medyada ağır hakaretlere ve linçe uğradı. CHP yanlısı televizyonlar ise Akşener hakkındaki birçok komplo teorisinin dolaşıma sokulmasında etkili oldu. Benzer şekilde, cumhurbaşkanı adaylığını açıklayan ve etkili bir muhalif siyasetçi olan Muharrem İnce de sosyal medya üzerinden linç edildi ve muhalefet kanallarında Sözcü TV dışında kendisine yer bulamadı. Yani muhalefet medyası, seçim gecesine kadar seçmenlere seçimin kaybedilme ihtimalini düşündürecek bir yayın politikası izlemediler ve herhangi bir eleştirel sesi ekranlarına çıkartmadılar. Bu programlara katılan akademisyenler, Kılıçdaroğlu kampanyasına büyük bir ahlakilik vehmederken araştırma şirketi sahipleri ise, Kılıçdaroğlu'nun rahatlıkla seçimleri kazanacağını söylediler ve bunu ellerindeki verilerle desteklediler.

Bu durum bize AKP'nin yıllardır uyguladığı medya stratejisini ve kendi seçmenini soktuğu kabileci ruh halini hatırlatıyor. Muhalefet; bu açıdan moral bir üstünlük iddiasındaydı ve muhalif seçmenin daha sorgulayıcı, daha özgür ve süreçlere daha katılımcı olduğunu iddia ediyordu. Üstelik "yandaş basın"; hükümet ile olan mali ilişkilerinden dolayı, sürekli olarak bir liderin kararlarını meşrulaştırmaya çalışan ve lider kültürünün inşa edilmesi için çırpınan gazeteciler ile karakterize ediliyordu. Benzer bir atmosfer, se-

Daha önceki seçimlerden farklı olarak muhalifler için seçim süreci, sonucu belli olmayan heyecanlı bir rekabetten çok hali hazırda kazanıldığı düşünülen bir seçim için geri sayım özelliği taşıyordu.

Kutuplaşmanın yarattığı en büyük problem ise, kutupların kendi içindeki eleştiri kültürünü yok etmesi ve eleştirilenleri karşı tarafın ajandasına hizmet etmekle, yani ihanetle suçlayabilmesidir.

çimlerden önce, muhalefette de ortaya çıktı. Böylece; kutuplaşma aslında kendisini tamamlamış oldu çünkü iki kutup da birbirini andıran bir yapıya büründü, birbirine benzedi.

Bir diğer mesele ise, iç siyasetten başka hiçbir konunun medyada yer bulmaması oldu. Gazeteci Faruk Bildirici; muhalif kanalları incelediği yazısında, bu kanallarda dış haberlere dair tatmin edici bir içerik olmadığını ve izleyicinin tamamen iç politikaya hapsedildiğini söyledi. Bildirici dış haberler sayesinde; Türkiye'nin dışındaki bilim, kültür, sanat ve spor alanlarındaki gelişmeleri ve Türkiye'nin özellikle komşularındaki siyasi gelişmeleri muhalif seçmenlerin takip edebileceğini ancak bunun tercih edilmediğini iddia etti. Böylece vizyonu daralan ve sadece ülkedeki iktidar değişimine odaklanan izleyicilerin boğucu bir yayın politikasına maruz kaldıklarını söyledi. Öte yandan, hükümet yanlısı kanalların dış haberler anlayışı ise ya Erdoğan'ın dünya siyasetindeki önemini vurguladı ya da güvenlikçi bir yaklaşım ile dış mihraklar ve yerli işbirlikçileri üzerine kuruldu. Dolayısıyla ne iktidar yanlısı ne de muhalif seçmen, aslında dış dünya ile sağlıklı bir ilişki kuramıyor ve bütün hayatı Türkiye'deki iktidar savaşlarından ibaret bir şekilde algılıyor.

Son olarak, iktidar ile muhalefet seçmeninin tamamen ayrı kaynaklardan beslendiğini söylemek de mümkün. Geçtiğimiz sene yayınladığımız raporda, bu durumu açıkça ortaya koymuştuk. Bu sene de Reuters tarafından yayınlanan raporda, Türkiye'de medyaya güven oranı %35 gibi düşük bir seviyede ölçülmüştür. Rapora göre, devlet televizyonu TRT'ye toplumun %48'i güven duymaktadır. İlginç şekilde, hükümet yanlısı yayın yapan ve Demirören Grubu'na bağlı olan CNN Türk'e duyulan güven ile muhalif yayın organı Halk TV'ye duyulan güven %48 ile birbirinin aynısıdır. Toplumda en çok güvenilen yayın organı ise ne iktidar ne muhalefet tarafından mali olarak desteklenmeyen ve ticari başarısı sayesinde ayakta kalmayı başaran Fox TV olmuştur ve toplumun %58'inin desteğini almayı başarmıştır.¹¹

Ülkedeki toplum kesimlerinin "karşı mahalle" olarak gördükleri medyaya güvenmemeleri ve buradaki haberleri izlememeleri yankı odaları yaratıyor. Kapalı sistemler içine hapsolan insanlar haberden ziyade propagandaya maruz kalıyorlar ve hakim propagandanın aksi bir görüşle muhatap olduklarında gerçeğe çatışma yoluna gidiyor ve gerçeği kolaylıkla inkar edebiliyorlar. Medyanın siyasileşmesi ve sosyal medya algoritmaları da bu süreci

¹¹ <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023/turkey>

besliyor. Özellikle Twitter'ın Elon Musk tarafından satın alınmasıyla birlikte, kullanıcı akışının "sana özel" sekmesi, kişilerin sadece kendilerine benzeyen başka kullanıcılarla muhatap olmasını beraberinde getiriyor. Bunun yanı sıra Benjamin Moffitt'in de belirttiği, trol orduları üzerinden yaratılan kurgusal bir kamuoyu baskısına ve sıradan kullanıcıları kalabalık bir sürünün parçası olarak daha da agresifleştiren linç kültürü de yankı odalarının sadece birbirini onaylayan insanlardan oluşmasına yardım ediyor. Günün sonunda; birbiriyle temas etmeyen, birbirine güvenmeyen ve kabileci bir zihniyetle davranan insan toplulukları medyanın nesnesi oluyor. Bu nesne olma hali ise insanları her türlü propagandaya açık hale getiriyor. Seçimlerde de görüldüğü gibi birçok seçmen; PKK sözcüsü Duran Kalkan'ın Kılıçdaroğlu'nun kampanya filminde rol aldığına, montaj bir video olmasına rağmen inandı ya da birçok muhalif, Erdoğan'ın seçimi kaybettiğini ve ülkeden kaçmak için hazırlandığını düşünüyordu.

Kutuplaşma ve linç kültürü; sadece sıradan vatandaşların hayatları üzerinde değil, aynı zamanda gazeteciler için de olumsuz sonuçlar doğurdu. Medyanın hükümet kontrolüne geçme sürecinde birçok gazeteci işsiz kalmıştı ve birçok gazeteci de safını seçmiş, hangi medya içinde yer alacağına dair kararını vermişti. Dolayısıyla, geçiş sürecindeki karmaşa sona erdikten sonra bir süredir medyada işten çıkarma haberleri kesilmişti. Ne var ki seçim dönemiyle birlikte artan kutuplaşma, bu olguyu tekrar gündeme getirdi. Altılı Masa'ya karşı mesafeli tutumuyla bilinen ve 3 Mart günü yaşanan krizde İYİ Parti lideri Meral Akşener'i haklı bulduğunu beyan eden Yılmaz Özdil, Sözcü gazetesindeki yazılarına son verdi. Gazete yönetimi, bu kararın Özdil'in kendi kararı olduğunu söyledi ve herhangi bir siyasi müdahaleyle yazara baskı yapılmadığını söyledi. Ancak Özdil, Akşener'e verdiği destekten sonra aleyhinde başlatılan bir linç kampanyası olduğunu ve bu kampanyanın bizzat CHP tarafından organize edildiğini söyledi. Bu kampanyaya daha fazla maruz kalmamak için yazılarına son verdiğini belirtti. Özdil; acı verici olanın linç kampanyasına katılanların AKP taraftarları değil, bizzat muhalifler olduğunu söyledi.¹² Daha önce de bahsedildiği gibi, medyanın seçimlerin kesinlikle kazanıldığına dair propagandası, Kılıçdaroğlu'na yapılan her eleştirinin seçimleri kaybettirecek bir hamle olarak sunulmasını da beraberinde getirdi. Zira toplum, siyasetçiler ve medya tarafından her eleştirel sesi hunharca bastırarak bir ruh haline sokulmuştu.

Twitter'ın Elon Musk tarafından satın alınmasıyla birlikte, kullanıcı akışının "sana özel" sekmesi, kişilerin sadece kendilerine benzeyen başka kullanıcılarla muhatap olmasını beraberinde getiriyor.

¹² <https://www.ensonhaber.com/gundem/yilmaz-ozdil-sozcu-tvden-neden-ayrildigini-acikladi>

Basın özgürlüğü sorunu muhalefetin de katkıda bulunduğu bir sorun.

SONUÇ

2022-2023 raporu, geçmiş yıllardaki raporlardan farklı olarak Mayıs seçimlerinde gözlemlenen ve basın özgürlüğüne tehdit oluşturan olay ve olguları ele almıştır. 2020 ve 2021 yılında özellikle muhalefet medyası için dikkat çektiğimiz yozlaşma ve muhalefette başgösteren despotik eğilimler bu dönemde zirveye çıkmıştır. Seçimlerin kazanılma zorunluluğu ve Erdoğan'a karşı biriken öfke, muhalefet medyası tarafından sıkça vurgulanmış ve bu durum bir baskı ortamı yaratmıştır. Hükümetin keyfi ve otoriter tutumu istikrarlı bir şekilde devam ederken, muhalefet medyası bu otoriterliğin dışında bir yaşama alanı bulmuş ancak var olan kutuplaşma sayesinde muhaliflere yeni seçmen kazandırmaktan ziyade hali hazırda seçmenleri daha duygusal ve daha motive hale getirmiştir. Benzer bir taktik AKP tarafından senelerdir uygulanıyor ve muhalefet partileri hem şeytanlaştırılıyor hem de kriminalleştiriliyordu. Muhalefetin de benzer bir patikaya girmesi ile birlikte kutuplaşma tablosu tamamlanmış oldu.

Seçimden sonra, CHP ile muhalefet medyası arasındaki ilişkiler ortalığa saçıldı ve muhalif medya organlarının mali konularda CHP genel merkezi ile iş birliği yaptığını kamuoyu öğrendi. Muhalefette oluşan medya gücü; hem muhalif seçmeni daha duygusal ve öfkeli hale getirerek sağ ve muhafazakar seçmenin korkularını tetikledi hem de muhalefet, iktidar medyasına karşı ahlaki üstünlüğünü kaybetti. Muhalefetin güçlü bir medya kurması elbette çok sesliliği arttırdı ve medyayı hükümet denetiminden kurtardı fakat bu medya özgürlüğü açısından bir anlam ifade etmedi. Zira ticarileşemeyen medya organları, bir süre sonra küçük bir siyasi elitin kararlarına bağımlı hale geldiler ve onların propagandasını yaparken buldular kendilerini. Dolayısıyla Türkiye'de basın özgürlüğü, çalışanlar için yıllardır hükümet ile özdeşleştirdikleri sorunlar üzerinden konuşarak yakaladıkları konforlu alan kayboldu. Artık basın özgürlüğü sorunu muhalefetin de katkıda bulunduğu bir sorun. Bu sorunu çözmek için ise, iktisadi bağımsızlığı sağlamanın tek yolu olan ticarileşme kavramına odaklanmak gerekecek.

LİBERAL PERSPEKTİF RAPOR

Sayı: 33, Eylül 2023

TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ RAPORU 2022

Burak Bilgehan Özpek

Çankaya Mahallesi Atatürk Bulvarı No: 160 D: 10, Çankaya, Ankara

(312) 213 24 00 www.oad.org.tr info@oad.org.tr

[ozgurlukarastirmalari](https://www.facebook.com/ozgurlukarastirmalari) [ozgurlukar](https://twitter.com/ozgurlukar) [ozgurlukarastirmalari](https://www.instagram.com/ozgurlukarastirmalari)